



Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија

Voronezh State University
Russia

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октџбри 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021



Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октјабрја 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

80(062)
821.163.3.09(062)

ЗБОРНИК на трудови [Електронски извор] / Шестата меѓународна научна конференција ФИЛКО филологија, култура, и образование, 18-19 октомври 2021 = Сборник статей / Шестая международная научная конференция ФИЛКО филология, культура и образование, 18-19 октября 2021 = Conference proceedings / Sixth International scientific conference FILKO philology, culture and education, 18-19 October 2021 ; [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска]. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", 2022

Начин на пристапување (URL):
<https://js.ugd.edu.mk/index.php/fe/issue/view/289>. - Текст во ПДФ формат, содржи 295 стр., илустр. - Наслов превземен од екранот. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-871-8

а) Филологија -- Собири б) Македонска книжевност -- Компаративни студии -- Собири в) Англиска книжевност -- Компаративни студии -- Собири г) Руска книжевност -- Компаративни студии -- Собири д) Високо образование -- Онлајн-настава -- Ковид -- Собири

COBISS.MK-ID 56582405

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Коваљов, Филолошки факултет при ВГУ
Ана Витанова Рингачева, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска (С. Македонија)
Даниела Коцева (С. Македонија)
Светлана Јакимовска (С. Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (С. Македонија)
Ана Витанова Рингачева (С. Македонија)
Силвана Симоска (С. Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (С. Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Мадлен Данова (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Милутин Ѓуричковиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булик (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Биљана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Година на издавање и печатење - 2022

Место на издавање - Штип

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Ана Витанова-Рингачева, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Драгана Кузмановска (С. Македония)
Даниела Коцева (С. Македония)
Светлана Якимовска (С. Македония)
Ева Гёргиевска (С. Македония)
Ана Витанова-Рингачева (С. Македония)
Силвана Симоска (С. Македония)
Татьяна Стояновска-Иванова (С. Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Татяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Мадлен Данова (Болгария)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Милутин Джуричкович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)

Ученый секретарь

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Марьяна Розенфельд (русский язык)
Бильяна Иванова (английский язык)
Снежана Кирова (английский язык)
Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. С. Македония

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

Год издания и печати - 2022

Место публикации - Штип

EDITORIAL STAFF

Zhanna Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Vesna Koceva, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Ana Vitanova Ringacheva, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dragana Kuzmanovska (N. Macedonia)
Daniela Koceva (N. Macedonia)
Svetlana Jakimovska (N. Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Ana Vitanova Ringacheva (N. Macedonia)
Silvana Simoska (N. Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (N. Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Madlen Doncheva (Bulgaria)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Milutin Djurichkovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan (Turkey)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Irina Arzhanova
Natasha Sarafova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Year of publication - 2022

Place of publication - Stip

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar, Petrovska Sonja and Xhambazi Gzim - GENDER AND LEVEL OF TEACHERS' KNOWLEDGE ON KEY FEATURES OF INTERCULTURAL EDUCATION.....	13
2. Ćeklić Nina S. - CONCEPTUAL POSITION AS A COMPOSITION PRINCIPLE IN REMNANTS OF THE WORLD BY IGOR MAROJEVIĆ.....	23
3. Gjorgjeva Ivana, Jankova Alagjovska Natka - ANGELA CARTER'S BLOODY CHAMBER IN RELATION TO THE SECOND WAVE FEMINISM	31
4. Пиев Крсте, Поп Зариева Наталија, Крстева Марија, Донеv Драган - THE NOTION OF BANISHMENT IN SHAKESPEARE'S PLAYS	39
5. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION IN SCHOOLS.....	45
6. Јованова-Митковска Снежана- КВАЛИТАТИВНАТА МЕТОДОЛОГИЈА И НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА ВО ОПШТЕСТВЕНИТЕ И ХУМАНИСТИЧКИТЕ НАУКИ	49
7. Крстев Марија, Донеv Драган, Поп Зариева Наталија, Илиев Крсте HEMINGWAY IN HEMINGWAY'S GIRL.....	59
8. Kujundžić Maja, Ćeklić Nina - SOCILINGUISTIC USE OF THE PASSIVE IN TWO 19TH CENTURY BRITISH NOVELS.....	65
9. Vangelov Nikola - INTERCULTURAL CHARACTERISTICS OF DIGITAL MARKETING	75
10. Антониевски Горан, Асани Агим - КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГАСТРОНОМИЈАТА ВО ПОЛОШКИОТ РЕГИОН.....	83
11. Аржанова Ирина- СУЩНОСТЪ ЧЕЛОВЕКА И ИДЕАЛЫ ЖИЗНИ У СЛАВЯН.....	91
12. Арязмова Ольга Витальевна - ЛИТЕРАТУРНЫЙ ТРАВЕЛОГ В ЛИНГВОКУЛЬТУРНОМ ИЗМЕРЕНИИ (на материале «Африканской книги» А. М. Стесина).....	99
13. Bangoji Salija -TEACHER COMPETENCIES FOR THE KNOWLEDGE SOCIETY	105
14. Василевская Анастасия - РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ДЕТАЛЬЮ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....	113
15. Витанова-Рингачева Ана, Мицева Сузана ЈУРУЦИТЕ – МАКЕДОНСКИТЕ АМИШИ.....	117
16. Гальцова Дарья - СИНОНИМИЧЕСКИЕ СООТВЕТСТВИЯ В НАИМЕНОВАНИЯХ ОБРАГОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ)	123
17. Гладышева Светлана - КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО «СЛОВО» В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ РУССКОГО ЗАРУБЕЖЬЯ.....	129
18. Голаков Костадин, Методијески Дејан - КАРАКТЕРИСТИКИ НА РУСКАТА ГАСТРОНОМИЈА.....	135
19. Грачева Жанна, Ганделидзе Диана - ЯЗЫКОВАЯ МОДА В РОССИИ НАЧАЛА XXI ВЕКА.....	143

20. Гркова-Беадер Марија - ПРАВОПИСОТ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	155
21. Денкова Јованка - БЕГСТВО ВО/ОД ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ НА СОНИШТАТА	165
22. Ђуричковиќ Милутин - РУСКА ДРАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	175
23. Донев Драган, Поп Зариева Наталија, Костова Кристина, Илиев Крсте ИГИТАЛНИТЕ НОМАДИ КАКО КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО.....	185
24. Иљина Татјана, Моу Шужань - ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОССИИ И КИТАЕ.....	191
25. Иванов Стефан, Мартиновска Банде Цвета, Ивановска Билјана ОБРАБОТКА НА ПРИРОДЕН ЈАЗИК СО ТЕХНИКИ НА МАШИНСКО УЧЕЊЕ	197
26. Ивановска Билјана, Џафери Гзим - ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ И НИВНАТА ПОВРЗАНОСТ СО УЧТИВОСТА ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗАТА	203
27. Карначук Ирина - КЛАССИЧЕСКАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК СПОСОБ СОХРАНЕНИЯ НРАВСТВЕННОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ	209
28. Ковилоски Славчо - ЗА ПОСТОЕЊЕТО НА МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНА КРИТИКА ВО XIX ВЕК.....	213
29. Косяков Сергей - ИСТОРИЯ ПОПЕЧИТЕЛЬСТВА О СЛЕПЫХ И БИБЛИОТЕЧНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НЕЗРЯЧИХ В ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ	221
30. Котев Иван - ПРАВДАТА И НЕПРАВДАТА ВО ФОЛКЛОРОТ (Во македонските народни песни, приказни и кратките жанри)	227
31. Мелкадзе Нанули - ЗАСТОЛЪЕ КАК ФРАГМЕНТ ГРУЗИНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА	237
32. Младеновска-Ристовска Катерина - КУЛТОТ НА ВОДАТА ВО РЕЛИГИЈАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ.....	245
33. Нагина Ксения - ОБ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЯХ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА Л. ТОЛСТОГО	253
34. Негриевска Надица - СИНТАКСИЧКИ ФУНКЦИИ НА ПРОСТИТЕ ПРЕДЛОЗИ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ МОЖНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	261
35. Пигунова Ксения - СПОСОБЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОЙ КАРТИНЫ МИРА В РОМАНЕ ЕВГЕНИЯ ВОДОЛАЗКИНА «ЛАВР».....	271
36. Попов Сергей - ДИАЛЕКТНАЯ ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА В РЕГИОНАЛЬНОЙ ТОПОНИМИИ РОССИИ	279
37. Рогич Петја -БУГАРСКИОТ, МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ.....	283
38. Сарафова Наташа - РАДИКАЛНООСЛОБОДИТЕЛНИОТ ФЕМИНИЗАМ ВО ДЕЛАТА НА АНГЕЛА КАРТЕР	291
39. Саздова Викторија, Ивановска Билјана - ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ СО ПОЗИТИВЕН ЕМОЦИОНАЛЕН ПРИЗНАК ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ-МАКЕДОНСКИ	299

40. Стојановска-Стефанова Анета, Рунчева-Тасев Христина, Магдинчева Шопова Марија - КОМУНИКАЦИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО МУЛТИКУЛТУРНИТЕ ОПШТЕСТВА.....	307
41. Тасевска Марица - ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА. ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ.....	315
42. Тернова Татјана, Фролова Анна - РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ПАМЈАТИ В ПОЕЗИИ ОКСАНЫ ВАСЈАКИНОЙ	321
43. Ткаченко Дмитрий - ИНКЛУЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РОССИИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА	327
44. Ткаченко Татјана - ОПЫТ ОБРАЩЕНИЯ К СЛАВЯНСКИМ ЯЗЫКАМ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В СПОРТИВНОМ ВУЗЕ	333
45. Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ И АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО УСЛОВИ НА ПАНДЕМИЈА	339
46. Урумова-Марковска Славица - ТЕХНОЛОГИЈАТА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО КАКО ПРЕДИЗВИК ЗА ЗДРАВ ДЕТСКИ РАЗВОЈ	347
47. Цацков Оливер - МОРАВСКАТА МИСИЈА НА КИРИЛ И МЕТОДИЈА ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ.....	355
48. Шутаров Васко - СПЕЦИФИКИ НА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА	363

РУСКА ДРАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Др Милутин Ђуричковић
Институт за дечју књижевност
Београд, Република Србија
mdjurickovic@yahoo.com

Апстракт

С обзиром на богатство, разуђеност и континуитет руске драме за децу и младе, тешко је говорити о целокупном увиду у њену генезу, развој, естетске домете, поетику и главне представнике. Па ипак, на основу расположивих превода може се скицирати одређен пресек и стећи сазнања о присуству руске драме за децу и младе на српском говорном подручју, нарочито у периоду од Другог светског рата до данас. Захваљујући одређеним изборима и преводилачким подухватима (1968, 1969), те појединачним преводима драмских текстова у листу „Змај“, а понајвише заједничком избору „Шарени букет“ (Београд – Санкт Петербург, 2020), руска драма за децу и младе постала је много познатија и доступнија читаоцима, прочитаоцима и љубитељима драмске књижевности на српском језику. У овом приступу, дакле, биће речи о уметничким вредностима, драматуршким особеностима и другим стваралачким одликама бројних драмских комада руских писаца за децу и младе (Маршак, Заходер, Шестаков, Јаглова, Чернова, Гриченко и други).

Кључне речи: *драма, деца и млади, превод, поетика, тематика, стил*

РУССКАЯ ДРАМА ДЛЯ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ НА СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Милутин Джуричкович

Резюме

Учитывая богатство, разнообразие и преемственность русской драмы для детей и юношества, сложно говорить об общем понимании ее генезиса, развития, эстетических достижений, поэтики и об основных представителей. Тем не менее, на основе имеющихся переводов можно сделать набросок определенных смыслов и получить знания о присутствии русской драмы для детей и молодежи в сербоязычном регионе, особенно в период от Второй мировой войны до наших дней. Благодаря определенному выбору и усилиям по переводу (1968, 1969), а также индивидуальным переводам драматических текстов в газете «Змај/Дракон» и, прежде всего, совместной подборке «Шарени букет/Красочный букет» (Белград - Санкт-Петербург, 2020), русская драма для детей и молодежи стала намного более известной и доступной для читателей, исследователей и любителей драматической литературы на сербском языке. Таким образом, эта работа будет касаться художественных ценностей, драматургических особенностей и других творческих характеристик многочисленных пьес русских писателей для детей и юношества (Маршак, Заходер, Шестаков, Яглова, Чернова, Гриченко и другие).

Кључеве слова: *драма, дети и јуношество, превод, поезика, теми, стил*

1. Увод

О томе колико је богата и разубјена целокупна руска књижевност, не треба посебно говорити. То исто важи и за драму, као посебан и врло развијен жанр, нарочито у литератури за одрасле. Почев од Пушкина, Чехова, Гогоља, Љермонтова, Тургеева, Островског, Толстоја, Горког, Булгакова и многих других класика, руска драма је прилично позната широј и уже стручној јавности.

На српском језику до сада су објављена три избора руске драме:

1. *Гвоздени век* – Савремена руска драма (2000),
2. *Време кисеоника* – Најновија руска драма (2007) и
3. *Илузије* – Нове руске драме (2017).

Сва три грандиозна и значајна пројекта у многоме доприносе да се потпуније упознамо са развојем, генезом, поетиком, стилем, тематиком и уметничким вредностима руског драмског стваралаштва, нарочито савременог. Међутим, том низу драгоцених подухвата недостаје антологија, односно нека врста избора из драматургије посвећене деци и младима.

2. Генеза и континуитет

Руска драма за децу и младе има свој дуг континуитет и традицију. Њене зачетке треба тражити у 18. веку, у време класицизма, када многи писци за одрасле, поред поеме, басне, сатире и оде – пишу и драме, које и те како имају утицаја на васпитање деце и омладине (Ф. Прокопович, А. Кандемир). Први драмски комад за децу и младе објављује Андреј Тимофејевич Болотов (1738 – 1833) под називом *Несчастные сироты* (1789), написан у традиционалистичком духу и у класицистичкој драматургији, са типизираном радњом, ликовима и конфликтима. Након тога својим драмским комадом огласио се и Д. И. Фонвизин *Недоросль* (1871), који говори о мотивима неповерења и необразбе у дворским круговима.

Прву комедију за децу пише П. Р. Фурман у првој половини 19. века, када се драма за децу и младе довољно осамосталила као засебан жанр, изборивши се за стваралачку препознатљивост, нове теме и мотиве, са богатијом драматургијом и наглашеним утицајима из фолклора, мита и националне историје. У свом динамичном процесу она се непрестано развијала и усавршавала упоредо са драмом за одрасле, али и са осталим жанровима за децу. Развој дечје драме био је подстакнут појављивањем позоришта за децу, обнављањем циркуске уметности и општим интересовањем за кинематографију.

Стварање совјетске дечје књижевности у почетку било је под будним партијским надзором, па је крајем 1920-их и почетком 1930-их донесено неколико резолуција у којима се литература за децу и омладину изричито називала “најоштријим бољшевичким инструментом на идеолошком фронту“. Међутим, идеолошки баласт није могао да успори и заустави развој литературе за децу и младе, тако да је временом дошло до ослобађања од наглашене дидактике и морализаторства, односно васпитно-образовне функције. Родоначелницима совјетске дечје књижевности сматрају се: М. Горки, К. Чуковски и С. Маршак.

У поезији за децу доминирале су две струје: педагошко-поучна и забавно-лудистичка, која је била окренута дечјем интелекту, машти и игри. Приче дожи-

вљавају свој врхунац у аутобиографским прозама: А. Толстоја, Гајдара, Пантелејева и других. Главне теме биле су револуција и Црвена армија, борба против непријатеља, заједнички рад и сл. Убрзо се појављују и преводи страних књига, што у многоме доприноси афирмацији и популаризацији књижевности за децу и младе. У послератном периоду долази и до теоријског разматрања проблема и поетике дечје књижевности, па тако песник С. Маршак у листу *Правда* (1954) објављује прилог *О великој књижевности за мале (О большой литературе для маленьких)*, у коме разматра питања њеног квалитета и уметничке вредности.

У књижевности за децу почетком 19. века преовладавају, углавном, четири правца:

1. *класицизам* (поуке, беседе, разговори),
2. *сентиментализам* (прича, путопис),
3. *романтизам* (бајка, балада, историјски роман);
4. *реализам* (басна, роман).

Прва половина 19. века изнедрила је разне антологије, преводе, алманахе, часописе и илустроване књиге за децу свих узраста.

3. Сазнајно-васпитне тенденције

Интересовање за дечју драму временом се појачава и све је више оних писаца који драмско стваралаштво не схватају као узгредан и успутан стваралачки чин, већ као озбиљно и професионално бављење драмом и свим њеним врстама. Поред драме у класичној форми, појављује се и драма у стиху, а њен пратећи и готово незаобилазни део постају и песме, односно сонгови и рефрени. Руска драма за децу и младе веома је развијена и разуђена, тако да је тешко и скоро немогуће прецизно скицирати њене оквире, односно сагледати је у целини са свим пратећим параметрима, развојним карактеристикама, језичко-стилским одликама и драматуршким особеностима.

Из тих разлога определили смо се, углавном, за краће драмске текстове, игре, луткарске комаде и минијатуре, који поред практичне намене у довољној мери илуструју развојни лук овог жанра, финесе, естетске домете, структуру и одлике, а који су доступни читаоцима на српском језику.

Руски драматичари су показали да и те како имају слуша за дете и његов наивни свет, за његову игру и машту, емотивне потребе и сазнајно-васпитне тенденције, које су понекад врло наглашене и у првом плану. Међу руским писцима за децу има доста прозаиста и песника који се баве и драмом, али је, такође, и велик број оних који се баве искључиво драмским стваралаштвом као јединим хобијем или професијом. Идејно-тематска и стилско-изражајна конзистентност у савременој руској драми за децу, у последњих неколико деценија, није само канонска колико је сензибилна и поетичка – у смислу да доноси широк спектар нових мотива, порука, слика и значења, што у доброј мери интегрише и одређује њену физиономију и жанровску специфичност.

Драму за децу у руској књижевности прожима и карактерише развој осталих жанрова и врста (песма, прича, роман), који су знатно развијенији и присутнији у текућој продукцији. Па ипак, драмски текстови нису нестајали и јењавали, већ су, напротив, доживљавали свој пуни процват и нагли развој нарочито у периоду после Другог светског рата.

Осим конкретне животне и историјске стварности, драма за децу је своје упориште и плодно тле налазила у миту и легенди, у бајци и скаскама, у баштини и усменом наслеђу, које је практично незамисливо без ових конститутивних елемената. Поседујући елиотовску свест о прошлости, руски драматичари неретко се обраћају деци и младима са намером да их подсети на националну прошлост, ратна страдања и борбу за домовину.

У новије време, међутим, све је присутнија игра, машта, нонсенс, песма, психолошка неизвесност, нагли обрти и (не)скривена порука, која не спутава пишчеву основну намеру и циљ. Руска драма за децу и младе прошла је кроз неколико периода током свог развоја:

1. *просветитељско-класицистички* (друга половина 18. века),
2. *постреволуционарни* (од 1920),
3. *послератни* (од 1945),
4. *савремени* (од 1970).

Ово је, наравно, условна и груба класификација, која ипак прати генезу и узрастање драме за децу, а свој пуни процват доживљава у делима модерних писаца, као што су:

- С. Маршак,
- С. Михалков,
- Т. Габе,
- Л. Устинов и др.

У то време јавља се читава плејада снажних драмских писаца, који пишу интригантне и оригиналне комаде за децу и младе. Комуникативност, игравост, хумор, ведрина, нонсенс – само су неке од основних садржаја и обележја њихових драмских текстова, који су и данас врло популарни, играни и читани.

Овај жанр сублимира све битне одлике и вредности целокупне књижевности и њене афирмације националног бића и свести о завичају, прошлости, духовности, домовини и породици. Крупан заокрет према садржајнијим и суптилнијим драмским остварењима, савременом третману и транспоновању све богатијег и разноврснијег дечјег света, руски драмски писци постигли су, дакле, у другој половини 20. века, када долази до отвореног и коначног прихватања модерних драмских достигнућа.

4. Токови савремене драматургије

Најобимније издање руских драма за децу и младе на српском језику до сада представља заједнички подухват *Шарени букет*¹, који, иначе, није антологија у правом смислу те речи, већ искључиво један од могућих избора драмских текстова припадника старије, средње и новије генерације. Избор је рађен по принципу: један аутор – један прилог. Већи број заступљених текстова појављује се први пут на српском језику, а само неколико њих већ је објављено у часописима или заједничким изборима (*Мали комади*, 1969). Овај избор афирмише вредности руске драмске књижевности за децу и младе, залажући се истовремено за нов и модеран приступ у складу са европским и светским естетским мерилима. Развијајући се непрестано по принципу концентричних кругова и прелазећи сложен пут од краћих играказа до дуже класичне форме, руска драма

¹ Милутин Ђуричковић, Владимир Бабошин: *Шарени букет*. Руска драма за децу и младе. Алма, Београд - Свежий взгляд, Санкт Петербург, 2020.

за децу остаје доследна својој поетици, стваралачкој физиономији и жанровским особеностима, које их у многа места обележавају и чине јединственим.

Број драмских текстова за децу расте из године у годину, интересовање је све веће, а то показују и честа извођења на сценама широм земље и света. Овај жанр је врло продуктиван и динамичан, те у својој разгранатој стваралачкој продукцији укршта бројне врсте, форме, експерименте, а пре свега – игру! По много чему руска драма за децу се диференцирала као необична и слојевита структура са сопственом методологијом, односно физиономијом. Увидом и ишчитавањем руских драмских текстова за децу намећу се, по природи ствари, неколико утисака и запажања, од којих свакако треба издвојити следеће:

- богат тематско-мотивски репертоар,
- присуство нових имена и младих аутора,
- трагање за другачијим изражајним могућностима,
- наглашена тежња за игром и маштом, хумором и оптимизмом.

У другој половини 20. века руска драма за децу и младе попримила је све одлике сложене и поетички стабилне уметничке форме, која на свим плановима, нарочито структуре и композиције, и даље доживљава извесне промене и помаке, као што су:

- преобликовање праволинијског следа приказаних догађаја од почетка према крају,
- другачије осмишљавање уводног и завршног дела,
- одступање од драмских законитости и шаблона,
- истицање и наглашавање игре у први план,
- превазилажење педагошког и традиционалног приступа,
- интеракцијска комуникација са гледаоцима,
- прилагођеност деци различитих узраста и сл.

Ови и други комади за децу улазе у сферу живог сценског и читалачког интересовања, све су присутнији у изборима и антологијама,² а неретко се превode и на стране језике.

Но, и поред шароликости и разуђености овог жанра, тешко се може заокружити целовита слика о развоју, генези и дометима руске драме за децу и младе, будући да је она и даље у пуном успону и стваралачком напретку. Прилози у књизи *Шарени букет* представљају богату и разноврсну лепезу различитих токова и тенденција у руској драмској књижевности за децу и младе. У обзир су узети само целовити прилози, а не одломци и драматизације.

5. Теоријски приступи и проучавања

О развоју и одликама руске драме за децу и младе с краја прошлог века одбрањена је докторска дисертација Елене Феликсовне Гилеве под називом *Пути развития русской драматической сказки конца XX века: 1970-2000* (Москва, 2011)³. У својој тези она се, поред осталог, бавила жанровским и драматуршким особеностима, разликама у односу на драматургију за одрасле, галеријом типизираних ликова, бајковитим садржајима и међусобним прожимањима, мотив-

² *Пьесы*, сборник, Детская литература. Москва, 1969.

В. И. Янсюевич: *Репертуар для школьного театра*, сборник, 2001.

Юлия Поспелова: *Новая пьеса для детей*, сборник, 2015.

³ Гилёва, Елена Феликсевна. Пути развития русской драматической сказки конца XX века : 1970-2000 гг. : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.01.01 / Гилёва Елена Феликсевна; [Место защиты: Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова].- Москва, 2011.- 279 с.

ским окосницама и утицајима традиције, као и низом других питања књижевно-теоријске природе.

Према запажањима Елене Феликсовне Гилеве, година 1920. сматра се зачетком у развоју совјетског позоришта за децу и младе када долази до оснивања Дечјег театра у Краснодару (*Краснодарский детский театр*), затим 1921. почиње са радом и Московски театар за децу (*Московский театр для детей*), са којима активно сарађују познати дечји драмски писци тог времена (Е. Васиљев, С. Маршак). Дечја позоришта заснивала су свој репертоар, углавном, на народној и уметничкој бајци.

Треба, такође, поменути још две докторске дисертације из ове области. Наиме, Лариса Георгиевна Пригожина анализира специфичности драматургије бајке и њене историје, наводећи да се до средине 1920-их бајка није развијала као драмски, већ као сценски жанр. При том, она прати пут позоришне бајке од тзв. постреволуционарне агитације до стварања оригиналне бајковите драматургије.

Дисертација Т. А. Екимове (*Поэтика русской драматической сказки 30-40 гг. XX века в свете современной теории литературного фольклоризма*)⁴ посвећена је анализи поетике руских драмских прича 30-их и 40-их година 20. века, а у светлу савремене теорије књижевног фолклора. Она се, пре свега, бави драмским остварењима неколико писаца, као што су: Т. Габе, Е. Шварц, С. Маршак, И. Олеша, Н. Шестаков и др. Тренутно у савременој науци о књижевности нема стручног дела о стању, положају и дометима руске драме за децу и младе.

Намера приређивача *Шареног букета* није била намера да се детаљни упштају у анализу заступљених комада, нити да покрећу проблеме и питања њихове поетике и драматургије. И поред идејно-тематске разноврсности, разлике у структури, стилу и обиму, заступљени прилози, ипак, имају доста тога сродног и заједничког у свом обраћању деци и младима. Употреба поетског језика и фолклорне/ бајковите матрице, иначе, карактеристичне за дечју драматургију уопште, у заступљеним комадима указује на типолошко и жанровско укрштање драме и поезије, што је, истовремено, једна од значајних језичко-стилских и поетичких одлика руске драме за децу и младе. У складу са развојем и еволуцијом савремене драматургије, може се говорити и о извесној хибридикацији техника и драматуршких поступака, која одређене комаде чини знатно богатијим и сложенијим.

Због ограничености простора изостало је неколико комада већег обима, као и библиографске напомене о заступљеним писцима. Поједини драматичари неретко у насловима или поднасловима дају ближе жанровске одреднице и стилске карактеристике свог комада, које их донекле конкретизују и доприносе њиховој укупној семантизацији и потпунијој рецепцији. На пример:

- Самуил Јаковљевич Маршак (*Бајка о јарцу*),
- Наталија Голованова (*Чаробни штапић*, Драма-бајка за дечје позориште),
- Валериј Куклин (*Цин*, Драма-бајка),
- Андреј Галкин (*Господин зец*, Бајка у једном делу, пет сцена).
- Михаил Љвовски (*Плавокапа*, Шала у једном чину),

⁴ Екимова Т. А. *Поэтика русской драматической сказки 30-40 гг. XX века в свете современной теории литературного фольклоризма*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Челябинск, 1995.-220 с.

- Љуба Јаглова (*Буре меда*, Луткарски текст),
- Елена Чернова (*Модерне ученице*, Једночинка за ученике 6. разреда),
- Јевгениј Пермјаков (*Хоћу да се играм*, Минијатура),
- Генадиј Михајлович Нефјодов (*Сандук играчака*, Сценарио за млађе основце),
- Станислав Гриченко (*Каква чудеса*, Минијатура за школско позориште),
- Људмила Дикаја (*Златно правило*, Драмски текст за позориште у ком су глумци деца која играју за другу децу)...

Сонгови су, такође, чест и пратећи сегмент бројних руских драма за децу и младе, који се обично налазе на почетку комада, а неретко унутар њега или на самом крају. На овај начин драматичари су показали да су и врсни песници, односно писци који вешто спајају лирски и драмски израз, дајући му тиме посебан смисао и уметничко значење. То, поред осталог, показује и завршни сонг Елена Чернове (*Модерне ученице*):

*Ако Ивани, Тањи, Мањи
буде забавно и бучно,
ако се друже лепо и снажно,
онда Ани, Тањи и Саши
биће предивно и чаробно
и биће, биће сигурно
на свету живети сјајно!*

(Чернова, у: Ђуричковић – Бабошин, 2020: 189)

У руским драмама за децу и младе ретко се појављују стране речи (*акорд*, *Армани*, *ескадрила*, *импровизација*, *портал*, *рицинус*, *просценијум*, *скутер*, *фестивал*), али зато има и оних народних израза, фраза и идиома, који су у потпуној сагласности са тзв. матерњом мелодијом и народним говором. На пример:

- *балалајка* (руски жичани инструмент),
- *каша* (врста јела од житарице),
- *самовар* (метална посуда за чај),
- *степа* (област обрасла травом),
- *шчи* (врста чорбе) и др.

Велики допринос афирмацији руске драме за децу и младе на српском језику дали су њени преводиоци: Владимир Бабошин, Душан Ђуришић, Никола Јанковић, Живомир Јоковић, Миленка Костић, Бранислав Крављанац, Дајана Лазаревић, Валентина Новковић и др.

6. Изводи из рецензије

Први рецензент избора *Шарени букет* проф. др Миливоје Млађеновић, иначе, познати драмски писац, редитељ и теоретичар, истиче да је врлина овог избора „у томе што је он истовремено и одличан узорак који сасвим упечатљиво представља еволуцију, опште карактеристике, али и структуралне особености и уметничке вредности, иначе, изузетно богате и стилски разноврсне руске драмске књижевности за децу (Млађеновић, у: Ђуричковић - Бабошин, 2020: 253).

Слично запажање има и други рецензент др Сашо Огненовски, такође, познати драмски писац, редитељ и теоретичар из Северне Македоније, који наглашава да “добар део ових динамичних комада за децу (њих 11) обележавају

сцене са маркантним животињама, које су доста експлоатисане у светској децјој књижевности од Андерсена па до данас, а то су: зечеви, мечке, мишеви, јарци, лисице итд. Ту бисмо додали имагинарне и типизирани ликови из бајки, као што су: чаробњаци, виле итд. Друга половина комада бави се данашњим драмским миљеом, где се појављују ликови из свакодневних животних ситуација из породице, школе и најближег окружења. Ово је, стога, потврда да су аутори ове сјајне панораме руске децје драме успешно избалансирани избор тема, ликови и драмских ситуација.

Руска децја драматургија је специфична по својој поетичности, по дубокој сензитивности (као и драматургија за одрасле уосталом), а посебно по комплексности својих ликови. Кратки комади одишу прецизношћу и драмском доследношћу, нудећи један сасвим другачији свет моралитета и етичности, односно врло специфичан приступ крупним и ситним проблемима малих јунака који доноси чврст драмски дијалог, језгровите сцене и добро засноване поенте. *Шарени букет* је избор који читаоцима доноси праву слику руске децје драмске литературе, слојевит приказ једне драматике која је врло квалитетна, мудра и слојевита”. (Огненовски, у: Ђуричковић - Бабошин, 2020: 255-257).

7. Закључак

Захваљујући овом заједничком и другим изборима, односно појединачним преводима, углавном, из листова и часописа за децу (*Змај, Осмијех, Политика за децу*), у прилици смо да боље и систематичније упознамо богату и разноврсну руску драматургију за децу и младе, која у последњих неколико деценија постиже веома високе естетске и уметничке резултате и ван граница своје земље. Овај жанр је све динамичнији и богатији новим именима и типолошки разноврсним драмским прилозима, што свакако заслужује већу пажњу не само читалаца/ гледалаца, већ и теоретичара и истраживача разних профила.

Извори:

1. Ђуричковић, Милутин – Бабошин, Владимир: *Шарени букет*. Руска драма за децу и младе. Алма, Београд – Свежий взгляд, Санкт Петербург, 2020.
2. Позориште лутака: *Збирка кратких комада за децу млађег и старијег узраста*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, Београд, 1968.
3. Рот Лина, Заходер Борис, Шманкевич А., Сотњик Јуриј, Љвовски М: *Мали комади 2*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, Београд, 1969.

Литература:

1. Гилџева, Елена Феликсовна. *Пути развития русской драматической сказки конца XX века : 1970-2000 гг. : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.01.01 / Гилџева Елена Феликсовна; [Место защиты: Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова].- Москва, 2011.- 279 с.*
2. Данилов, С. С. *Русский драматический театр XIX века*, Ленинград, 1957.
3. *Детский театр*. Пьесы для детей. Сборник второй, Государственное издательство, 1925.
4. Евреинов Н. Н. *История русского театра*, Москва, 1972.

5. Екимова Т. А. *Поэтика русской драматической сказки 30-40 гг. XX века в свете современной теории литературного фольклоризма*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Челябинск, 1995.-220 с.
6. Зубарева Е. *Детская литература*. – м. „Просвещение“, 1989.
7. Исаева Е. Ш. *Жанр литературной сказки в драматургии Евгения Шварца*: Автореф. дис. канд. филол. наук. -М., 1985. 16 с.
8. Лифшиц Владимир, Кичанова Ирина. *Лес не без добрых зверей*. Художник А. Кошкин. М.: Детская литература 1978.
9. Любинский И.Л. *Очерки о советской драматургии для детей*. М.: Детская литература, 1987. - 239 с.
10. *Пионерский театр*. Сборник второй В помощь детской художественной самодеятельности. Составитель В. Скибицкая. Оформление И. Брюлина. М. Молодая гвардия 1953г.
11. Пригожина Л. Г. *Проблемы поэтической драмы и советский театр рубежа 1920–1930-х годов: Уч. пособие*. Л.: ЛГИТМиК, 1991. 75 с. Молодая гвардия, 1953.
12. *Русские детские писатели XX века*: Библиографический словарь. 3-е изд. перераб. М.: Флинта: Наука, 2001. - 512 с
13. Устинов Лев. *Сказочный театр*. Пьесы-сказки. М.: Искусство, 1991.